

Jaap Smit

Betere Bomen: Niet bang voor populieren, maar maak wel de juiste keuze

Populieren zijn een van de best koelende bomen. Door hun grootte en hun vermogen om snel groen te maken, zijn het zeker ook in de bebouwde omgeving geschikte bomen. Mits je de goede selecties kiest. Juist daar is het in het verleden misgegaan, waardoor de populier ten onrechte een slechte naam heeft gekregen. Kies de goede selecties en wees niet bang voor grote populieren.

Auteur: Jaap Smit

Wie de juiste soort of cultivar op de juiste plek toepast, beschikt met een populier over een snelgroeende, goede boom voor wegen, parken en het landschap. Toch worden op dit moment veel populieren veel te snel gekapt. De belangrijkste reden daarvoor is het hardnekkige beeld van de populier als producent van zogenaamd waaibomenhout: bomen die bij wind onbetrouwbaar zouden zijn en daardoor een verhoogd veiligheidsrisico vormen. Dat beeld is maar ten dele terecht en heeft vooral te maken met een verkeerde soort- en cultivarkeuze in het verleden.

Verslingerd aan populieren

Ik ben ongeveer tien jaar geleden verslingerd geraakt aan populieren. Na een aantal jaren met veel interesse, gaat het dan weer over naar een ander geslacht. Maar vrouw en dochters worden er nog steeds gek van als ik rond half april aangeef waar *robusta*, Heidemij en Unal-populieren langs de weg staan. Gelukkig doe ik jaarlijks nog een paar klussen rond populieren. Ik mis Bram Versprille daarbij; de populieren-

kenner die zelfs op takken populierenselecties wist te onderscheiden; Bram is helaas in 2023 overleden.

Gelukkig heb ik met hem nog wel een artikel over de populier voor weg- en parkbeplantingen kunnen uitwerken op basis van onderzoek van de Technische Keuringscommissie Laanbomen. Ik heb er enorm veel van geleerd. Het artikel wordt aangehaald in de *Richtlijn takbreuk populier*, een landelijke richtlijn die wordt gebruikt voor het maken van vervangingsplannen voor populieren in de stedelijke omgeving. Stap één in de richtlijn is het indelen van populieren op soort en/of cultivar. En daar gaat het in de praktijk vaak mis. Weinig mensen zijn in staat die stap goed te maken. Alleen door minimaal twee keer in het voorjaar en de herfst te observeren, is de naam van de selectie enigszins te achterhalen. En wie dan 100 procent zeker zegt te zijn, is geen kenner of bluft.

En omdat het hier vaak misgaat, volgt dan een generieke kapbeslissing, waarbij ook goede en

Populus nigra

veilige populieren onnodig verdwijnen. De huidige grootschalige kap van populieren is geen teken van falend boomgedrag, maar van falend beheer en kennisverlies. Het gemak waarmee populieren als risicoboom te boek staan, staat in schril contrast met de ervaringen die laten zien dat goed geselecteerde cultivars jarenlang veilig kunnen functioneren.

Tak- of stambreuk

In de praktijk blijkt dat niet alle toegepaste populieren even gevoelig zijn voor tak- of stambreuk. Die gevoeligheid hangt sterk samen met de toepassing van (bosbouw)selecties in situaties waarvoor ze nooit bedoeld zijn geweest. Het ontbreken van sortimentskennis maakt het des te belangrijker dat kennis systematisch wordt vastgelegd en vernieuwd.

Gelukkig is er weer beweging in het onderzoek. In Wageningen wordt opnieuw actief gewerkt aan de gebruikswaarde van (ook) nieuwe populieren. Dat gebeurt onder meer in het Populetum bij Zeewolde, waar vanaf 2017 circa 20 hectare is aangeplant met een zeer breed sortiment aan soorten en vooral selecties. Deze proefaanplant vormt een belangrijke basis voor toekomstig praktijkadvies en biedt de mogelijkheid om populieren onder Nederlandse omstandigheden langdurig te volgen. Ze staan er wel in bosverband en het onderzoek is vooral gericht op houtproductie, maar er gebeurt wat.

Belangrijk is dat de vermeerdering van soortechte populieren ook nog mogelijk is. Kwekerij Hendrickx uit Moerstraten gaat daar gelukkig

mee door en levert ook heel veel soortechte populieren. Kom daar maar eens om bij de gemiddelde andere kweker. Bij Hendrickx is naast de keuze in meer dan 120 soorten ook mogelijk poten (lange stakken zonder wortel) en plantgoed met naakte wortel te kopen. Op die manier kun je met lage transport- en plantkosten veel bomen planten zonder ook maar één boompaal. Dat is pas duurzaam!

Wilgenfamilie

Populieren behoren tot de wilgenfamilie (*Salicaceae*) en delen daardoor kenmerken met wilgen, maar zijn morfologisch goed te onderscheiden. Populieren zijn snelgroeiende bomen die vaak uitgroeien tot bomen van de eerste grootte. Ze zijn vrijwel altijd tweehuizig; voor toepassing in de openbare ruimte worden bij voorkeur mannelijke cultivars gebruikt om overlast door zaadpluis te voorkomen. Zaadpluis kun je op droge zomerdagen in brand steken, met steekvlammen tot gevolg. Een volgegronds aardbeienkweker is ook niet blij met een vrouwelijke populier in de buurt: het zaadpluis maakt de oogst onverkoopbaar. Logisch dat vooral mannelijke cultivars worden geplant.

Naast hun gebruikswaarde hebben populieren een grote ecologische betekenis. Ze behoren tot de boomsoorten met de hoogste biodiversiteitswaarde in het Nederlandse landschap. Dat geldt ook voor de kruisingen. Populieren fungeren als waardplant voor een groot aantal insectensoorten en spelen een belangrijke rol in voedselketens. In populierenbossen en -opstanden broeden tientallen vogelsoorten en zijn tal van paddenstoelen en micro-organismen aan de boom gebonden.

Een vaak genoemd risico bij populieren is *sudden branch drop*. Dit fenomeen komt inderdaad voor, maar blijkt in de praktijk zeldzaam. Het lijkt vooral op te treden bij *Populus x canadensis* en *Populus nigra*, met name bij bomen met zwaar zijhout. Het risico is sterk afhankelijk van kroonopbouw, leeftijd en beheer. Dat de *Populus x canadensis* 'Robusta' meer last heeft van takbreuk, blijkt overigens niet waar. Maar omdat misschien wel 75 procent van de populieren uit die selectie bestaat, is het aantal incidenten met 'Robusta' hoger.

Kennis of probleemboom

Alles overziend is de populier geen probleemboom, maar een kennisboom. Waar kennis ont

De huidige grootschalige kap van populieren is geen teken van falend boomgedrag, maar van falend beheer en kennisverlies

Populus x berolinensis

breekt, volgt kap; waar kennis wordt toegepast, blijkt de populier een veilige, ecologisch waardevolle en toekomstbestendige boomsoort. Door populieren generiek te beoordelen in plaats van per cultivar, gooien we waardevolle bomen én ecologische potentie weg. In een tijd van klimaatverandering, soortenarmoede en toenemende druk op de groene ruimte is dat een gemiste kans. Populieren bieden snelle biomassa-opbouw, hoge biodiversiteitswaarde en grote landschappelijke betekenis.

De populier verdient geen plaats op de kaplijst uit voorzorg, maar een plek in het sortiment op basis van kennis, selectie en verantwoord

beheer. In populierenvervangingsplannen horen ook weer populieren herplant te worden.

Welke selecties dan?

Binnen het geslacht *Populus* zijn voor weg- en parkbeplantingen vooral de witte populieren (sectie *Populus*), de zwarte populieren en hun hybriden (sectie *Aigeiros*) en in beperktere mate balsempopulieren (sectie *Tacamahaca*) van belang. Met name de Canadese populieren (*Populus x canadensis*), kruisingen tussen de Europese zwarte populier en de Amerikaanse *P. deltoides*, vormen al decennia de ruggengraat van laan- en wegbeplantingen in Nederland.

Een aantal cultivars onderscheidt zich duidelijk door een combinatie van windvastheid, geringe takbreuk en een goede resistentie tegen ziekten zoals roest, *Marssonina* en bacteriekanker. Binnen dat sortiment springt *Populus x canadensis* 'Ellert' eruit als een goede keuze. Deze cultivar combineert een rechte, doorgaande stam met een relatief smalle, regelmatige kroon en laat in de praktijk weinig takbreuk zien. De boom vormt soms wat zwaar zijhout. De ziekteresistentie is hoog en de boom ontwikkelt zich gelijkmatig, waardoor hij zeer geschikt is voor zowel weg- als landschappelijke beplantingen.

Kort daarachter volgt 'Koster', een zusterzaailing van 'Ellert'. Deze groeit iets breder, maar is eveneens stabiel en goed beheersbaar. Door zijn bekendheid en voorspelbare groei is 'Koster' inmiddels een veel toegepaste laanboom; ook nu geldt: pas op voor monoculturen. In stedelijke situaties waar windbelasting en bodemverdichting een rol spelen, blijkt deze cultivar zich goed te handhaven. Het jonge hout is wat rood gekleurd.

Alles overziend is de populier geen probleemboom, maar een kennisboom

Populus x canadensis 'Schubu'

Als laatste noem ik de grootste en duurzaamste van allemaal: *Populus x canadensis 'Serotina'*

Populus x berolinensis 'Berlin'

Een opvallende positie neemt *Populus x berolinensis 'Berlin'* in. Deze kruising onderscheidt zich door een hoge windvastheid en een opgaande, breed zuilvormige kroon. De boom is goed herkenbaar aan de karakteristieke bezemachtige twijgstructuur aan de top van de kroon. 'Berlin' wordt vooral in stedelijke omgevingen toegepast en presteert goed op vochthoudende bodems. Gek genoeg bijna niet te zien in het buitengebied.

De klassieke 'Robusta' staat nog altijd stevig in het assortiment. Hoewel deze cultivar ouder is, blijkt hij bij correct beheer en voldoende plantafstand nog steeds betrouwbaar. 'Robusta' groeit krachtig, vormt een open kroon en kan een zwaar scherm leveren langs wegen en open landschappen. De prestaties zijn sterk afhankelijk van standplaats en onderhoud, maar bij goede toepassing blijft het een bruikbare laanboom. Het blijft de boom waarmee andere selecties worden vergeleken. Hij loopt donker uit in het voorjaar.

'Tardif de Champagne' is een stuk zeldzamer en lijkt vooral in Oost- en Zuidoost-Nederland voor te komen; de oude naam 'Keppel's Glorie' verwijst daar ook naar. Hij loopt laat uit in het voorjaar. Deze cultivar is robuust en geschikt voor open, winderige locaties, mits voldoende ruimte wordt geboden. Lastiger verkrijgbaar.

Een van mijn persoonlijke favorieten is 'Serotina de Selys'. De gemiddelde boomveiligheidscontroleur zal 'm uitschelden voor een *P. nigra* 'Italica'. Amstelveen staat er vol mee dankzij kwekerij Westhof, die ze er ooit leverde. De boom loopt twee weken later uit dan de Italiaanse populier en houdt in de herfst langer gezond blad. De iets bredere zuil laat wat meer licht door, waardoor er minder dood hout ontstaat. De ronde stam is altijd onderscheidend: de Italiaanse populier heeft wel fraaie wortelaanzetten.

Naast hybriden verdienen ook enkele selecties van de zwarte populier aandacht. *Populus nigra* 'Vereecken' is een smal opgaande boom met een vrij gesloten kroon, die zich goed leent

voor strakke laanstructuren en als windscherm. Hij blijft vaak wat smaller dan veel andere selecties en is gezond. De ecologische waarde van *P. nigra* en *P. x canadensis* is grofweg gelijk.

Populus x canadensis

Bij grijze abeel (*Populus x canadensis*) blijken 'De Moffart' en 'Schubu' waardevolle keuzes. Deze bomen hebben een ronde kroon, zijn nauwelijks gevoelig voor bladziekten en passen goed in parken en landschappelijke beplantingen, waar variatie in bladkleur en textuur gewenst is. Wortelopslag is een nadeel van de grijze abeel, maar in bomenweides geen probleem.

Populus simonii 'Fastigiata' is een aanvankelijk smal opgaande cultivar die – ondanks zijn naam – best breed wordt. Het is een bruikbaar alternatief in specifieke stedelijke situaties. Hij heeft kleine bladeren en geen vruchtpluis.

Populus x canadensis 'Serotina'

Als laatste noem ik de grootste en duurzaamste van allemaal: *Populus x canadensis 'Serotina'*. De grootste bomen van Rotterdam zijn van deze selectie. Ze zijn te bewonderen in Trompenburg Tuinen & Arboretum. De oude selectie loopt als laatste van alle populieren uit. Volgens mij is deze net zo duurzaam als de gemiddelde eik. Niet voor niets maakte men in de Meijerij parketvloeren van deze selectie.

Ik wil toch ook nog een vrouwelijke populier toevoegen: de *Populus x canadensis 'Marilandica'*. Ooit was dit de belangrijkste houtproducent. Vandaag moeten we deze aanplanten vanwege de fraaie takstructuur. De bomen maken altijd een zeer kenmerkende zware arm tegen de windrichting in. Prachtig!

Alles overziend is de populier vooral een boom die vraagt om maatwerk. Niet elke populier past overal, maar met een bewuste keuze voor bewezen cultivars kan de populier nog altijd een belangrijke rol spelen in weg- en parkbeplantingen. Juist in een tijd waarin andere inheemse boomsoorten onder druk staan, biedt het moderne populierensortiment verrassend veel robuuste en veilige mogelijkheden.

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!